

РОЗДІЛ III

Актуальні проблеми цивілістики

УДК 349.41

Т. Коваленко

Особливості принципів земельного права України серед засобів мінімізації юридичних дефектів

У статті проведено аналіз загальних та особливих ознак принципів земельного права України, специфіки їх нормативного закріплення, а також їх ефективності як загально-правового засобу мінімізації колізій, прогалин та інших юридичних дефектів у механізмі правового регулювання земельних відносин в Україні; виявлено фактори, які ускладнюють застосування принципів земельного права як ефективних засобів мінімізації юридичних дефектів у земельній сфері.

Ключові слова: земельне право; земельні правовідносини; земельне законодавство; ефективність правового регулювання; колізії; мінімізація юридичних дефектів; принципи права; прогалини; юридичні дефекти.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасних умовах постійного збільшення кількості нормативних приписів, швидкого оновлення нормативно-правових актів роль правових принципів істотно зростає, зокрема як засобу мінімізації юридичних дефектів у регулюванні земельних відносин. Застосування загальних, конституційних, галузевих принципів права при виникненні юридичних колізій земельно-правових норм та нормативно-правових актів, прогалин, невизначеності правових приписів, інших юридичних дефектів має вирішальне значення для захисту земельних прав та інтересів різних суб'єктів, охорони та раціонального використання земель як основного національного багатства та об'єкта права власності Українського народу.

В земельно-правовій науці України досліджуються як принципи земельного права в цілому, їх система, механізм їх дії, специфіка нормативного закріплення тощо (В. В. Книш, А. М. Мірошніченко, В. В. Носік, В. І. Федорович та інші вчені), так і окремі принципи правового регулювання земельних відносин – принцип пріоритету сільськогосподарського використання земель в земельному праві України (П. Ф. Кулинич); принцип пріоритету права приватної власності на сільськогосподарські землі (П. Ф. Кулинич), принцип правової охорони земель (Т. Г. Ковальчук, Т. В. Лісова), принцип свободи договору в земельному праві (В. В. Шевченко), принцип єдності юридичної долі земельної ділянки та об'єктів нерухомості, які на ній розташовані (М. С. Щербина) та інші принципи. Водночас особливості принципів земельного права України у системі засобів мінімізації юридичних дефектів земельно-правового регулювання потребують більш детального дослідження.

Метою статті є аналіз загальних та особливих ознак принципів земельного права України, специфіки їх нормативного закріплення, а також їх ефективності як загально-правового засобу мінімізації колізій, прогалин та інших юридичних дефектів у механізмі правового регулювання земельних відносин в Україні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В українській земельно-правовій науці принципи земельного права визначають як «основоположні засади та головні ідеї, які характеризуються універсальністю, загальною значимістю, вищою імперативністю та відбивають істотні положення права» [1, с. 13], «основоположні засади, вихідні ідеї, незаперечні вимоги, загальновизнані в суспільстві та утверджені в реальному житті й у правосвідомості імперативи, які узагальнено виражені в нормах законів у вигляді універсальних, абстрагованих від конкретних суспільних відносин приписів, положень» [2, с. 21], «свого роду

стрижень, на якому будується система права і законодавства» [3, с. 34], «вихідні базові засади ..., які надають йому організованого системного характеру і вузловий стрижень законодавства, його змісту» [4, с. 70], «зумовлені загально соціальними та загальними принципами науково обґрунтовані основні засади, вихідні положення, які визначають особливості виникнення, розвитку та функціонування галузі земельного права, є базисом для розвитку науки земельного права, втілюють у собі цінності, що обумовлюють правосвідомість та правову поведінку суб'єктів земельних відносин» [5, с. 8], «виражені в нормах земельного права основні керівні ідеї, вихідні положення, які характеризують зміст цієї галузі права, надають їй цілісності та єдності» [6, с. 163].

Узагальнюючи зазначені вище підходи, можна констатувати, що для принципів земельного права насамперед властиві загальні ознаки правових принципів. Так, вони мають спеціально-юридичний характер. У загальній теорії права зазначається, що спеціально-юридичні принципи виражають особливості правового регулювання, показують його відмінності від інших соціальних регуляторів [7, с. 37].

Для принципів земельного права є характерною універсальність, оскільки вони застосовуються до регулювання усіх земельних відносин, незалежно від суб'єктного складу, категорії земель, видів земельних прав тощо. Вказана ознака правових принципів виявляється також у тому, що вони впливають на весь механізм правового регулювання земельних відносин – підготовку та прийняття нормативно-правових актів; дотримання, виконання, використання та застосування земельно-правових норм; гарантування земельних прав та інтересів; накладення юридичної відповідальності тощо. Така ознака забезпечує органічний зв'язок змісту земельного права із тими закономірностями суспільного життя у сфері охорони та раціонального використання земель, реалізації та гарантування земельних прав, державного і самоврядного регулювання земельних відносин тощо, на яких вказане правове регулювання ґрунтується та на регулювання яких воно спрямовано. У загальнотеоретичній науці А. П. Колодій звертає увагу, що принципи права, як ядро правової матерії, спрямовують, орієнтують функціонування права, усю правову діяльність, визначають напрямки судової та іншої юридичної практики, допомагають зрозуміти необхідність відміни застарілих, удосконалення і прийняття нових норм [8, с. 132].

Ознакою принципів земельного права є їх вища імперативність, загальнообов'язковість, адже дотримання земельно-правових принципів має забезпечуватись всіма суб'єктами земельних правовідносин.

Загальний характер принципів земельного права виявляється у тому, що вони мають неперсоніфікований характер, тобто поширюються на всіх суб'єктів земельних правовідносин незалежно від їх правового становища та мають багаторазове застосування. Суб'єктами, які підпадають під дію принципів земельного права, є всі учасники земельних відносин – фізичні особи незалежно від громадянства та юридичні особи усіх організаційно-правових форм і форм власності, держава Україна, її органи та посадові особи, іноземні держави, територіальні громади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи.

Така ознака, як основоположний характер полягає у тому, що принципи земельного права визначають основні, висхідні, орієнтаційні правила поведінки суб'єктів земельних правовідносин. Вони передують виникненню певного типу правового регулювання у земельній сфері та, враховуючи їх регулятивний характер, впливають на його формування. Принципам земельного права не повинні суперечити «звичайні» земельно-правові норми. Зокрема, А. М. Мірошніченко відзначає, що у разі неврахування принципів права у законодавстві, при колізії принципу права та нормативного акта будь-які принципи права мають пріоритет, що випливає із самої природи принципів права [9, с. 222].

Принципи права є нормативними засадами земельного права, орієнтиром його формування та розвитку, відображають його сутність та призначення в суспільстві, базуються на світовому досвіді регулювання земельних відносин. Конституційний Суд України зазначає, що принципи права є тими правовими явищами, які, по-перше, зумовлюють, визначають зміст не лише правотворчої, але й правозастосовної діяльності держави. По-друге, принципи не спонукають, не роблять можливим, а вимагають від держави їх втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність [10, с. 36].

Земельно-правові принципи є підґрунтям розробки та нормативного закріплення різних моделей поведінки у земельній сфері, першоосновою побудови і розвитку національного земельного права та законодавства. На думку А. М. Колодія, «принципи права є критерієм оцінки права і методологічною основою його подальшого удосконалення, тому що саме на засадах принципів оцінюють рівень і ефективність реалізації права, його пізнають і поліпшують» [11, с. 5]. Тобто, принципи земельного права є своєрідними критеріями оцінки як нормативно-правових актів

земельного законодавства (щодо їх відповідності Конституції України, земельним законам тощо), так і актів застосування земельно-правових норм.

Регулятивний характер принципів земельного права проявляється у тому, що вони: а) поряд із земельно-правовими нормами забезпечують нормативний регулятивний вплив на земельні відносини; б) разом із іншими правовими принципами визначають сутність норм земельного права; в) є позитивними зобов'язаннями, що покладається на учасників земельних відносин з метою гармонійного поєднання приватних та публічних інтересів у сфері використання та охорони земель. У земельно-правовій науці В. В. Книш серед ознак принципів земельного права виділяє «вираженість принципів земельного права у формі земельних прав та обов'язків суб'єктів земельних відносин...» [5, с. 9]. Виходячи із природи правових принципів, вказана позиція викликає заперечення, адже закріплення прав та обов'язків є характерною ознакою саме норм земельного права. Принципи права, як зазначає О. Ф. Скакун, не мають конкретики і подробиць – не вказують прав і обов'язків, тобто мають вищий рівень абстрагування від регульованих відносин [12, с. 259].

Водночас між принципами і нормами земельного права існує діалектична єдність – принципи права знаходять зовнішнє закріплення у земельних нормах-принципах та розвиток у інших «загальних» нормах земельного права, а норми права формуються та реалізуються на основі принципів права. Оскільки принципи земельного права нормативно зафіксовані у Земельному кодексі України від 25 жовтня 2001 р. (далі – ЗК України), інших земельних законах, є підстави приписи вказаних нормативно-правових актів визначати як приписи-принципи, а відповідні правові норми – як норми-принципи, що є спеціалізованими нормами в земельному праві України. У зв'язку з цим заслуговує на підтримку позиція Т. І. Фулей, що зафіксовані в нормативно-правових актах принципи права (принципи-приписи), не втрачаючи своєї засадничої функції, в той же час набувають нової якості – можуть виступати юридичною підставою для вирішення конкретних справ [13, с. 26].

Об'єктивна обумовленість принципів земельного права є показником відповідності їх змісту тим економічним, політичним, ідеологічним процесам, що характерні для сучасного стану розвитку земельних відносин в Україні. На думку В. І. Федоровича, під об'єктивною зумовленістю принципів права треба розуміти відповідність характеру суспільних відносин економічним, політичним, ідеологічним процесам, що відбуваються в суспільстві [6, с. 162]. Необхідність реалізації конституційних імперативів щодо визнання людини основною соціальною цінністю в державі, а землі – основним національним багатством, проголошення побудови в Україні соціальної, демократичної, правової держави, незавершеність земельної реформи, існування мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення, інші соціальні, економічні, політичні чинники визначають зміст принципів земельного права в даний час та на перспективу.

Ознакою принципів земельного права також є стабільність, оскільки вони мають опосередковувати земельні відносини незалежно від зміни земельного ладу держави, реформування земельних відносин, трансформації характеру і змісту земельного права та законодавства України. Принципи земельного права є статичними елементами системи земельно-правового регулювання, оскільки набагато менше зазнають змін у порівнянні із нормами земельного права. Як зазначає Р. Дворкін, принципи орієнтують рішення в один бік, хоча й не вирішальним чином, і залишаються незмінними [14, с. 65].

Для принципів земельного права є характерною системність, оскільки вони тісно пов'язані як між собою, так із загальноправовими принципами (юридичної рівності, гуманізму, свободи, демократизму, справедливості), які застосовуються для регулювання земельних відносин. Лише у комплексі правові принципи здатні ефективно здійснювати регулюючий вплив на систему земельного права та законодавства, стабілізуючи як правотворення, так і правореалізацію.

Принципи права України характеризуються системністю. Так, в силу взятих Україною міжнародних зобов'язань національні принципи права повинні відповідати загальнолюдським принципам (гуманізму, юридичної рівності, свободи, демократизму, справедливості, законності). В свою чергу, галузеві принципи, зокрема принципи земельного права України, повинні відповідати загальноправовим принципам (верховенства права, законності, рівності перед законом, взаємозв'язку прав і обов'язків, взаємної відповідальності особи і держави, відповідальності за вину). Враховуючи специфіку предмета земельного права України та його методів, виходячи із особливої цінності землі як основного національного багатства та необхідності гарантування доступу до землі людини як основної соціальної цінності, при подоланні земельно-правових прогалин пріоритет матимуть галузеві принципи, загальні засади саме земельного права України. У випадку їх відсутності можливим є застосування конституційних, загальноправових та міжнародних правових принципів.

Для принципів земельного права є характерною формальна визначеність, що забезпечується шляхом їх закріплення у приписах Конституції України, ЗК України та земельних законів. У загальнотеоретичній науці зазначається, що провідна роль принципів забезпечується прямим або непрямым закріпленням їх у нормах права, тобто принципи можуть бути прямо сформульовані в законодавстві або ж впливати з його загального змісту [15, с. 193].

У правничій літературі існують різні підходи щодо розуміння юридичної природи тих правових норм, у яких знаходять зовнішнє вираження правові принципи. З одного боку, вказується, що принципи здебільшого виступають у вигляді норм (норм-принципів) [16, с. 103-104]. Як основоположну норму (норму найзагальнішого, основоположного характеру) визначає принципи земельного права А. М. Мірошніченко [3, с. 34]. За способом закріплення галузевих принципів у земельному законодавстві України В. І. Федорович виділяє два їх різновиди: 1) спеціальні норми-принципи, безпосередньо закріплені у чинному законодавстві; 2) які виведені із змісту земельного законодавства [6, с. 164].

Галузеві принципи земельного законодавства нормативно визначені у ст. 5 ЗК України, а саме: поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва; забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави; невтручання держави у здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею, крім випадків, передбачених законом; забезпечення раціонального використання та охорони земель; забезпечення гарантій прав на землю; пріоритету вимог екологічної безпеки.

Крім законодавчо закріплених, в науці земельного права України до галузевих земельно-правових принципів відносять принципи пріоритету екологічного благополуччя навколишнього середовища у процесі використання земель; пріоритету інтересів Українського народу як суб'єкта права власності на землю; цільового і раціонального використання земель; державного контролю за використанням та охороною земель; нормативного встановлення правового режиму земель відповідних категорій; пріоритетності земель сільськогосподарського призначення порівняно з іншими землями; реальності і гарантування прав суб'єктів права на землю; переважного права власності держави на землю; використання земель відповідно до основного цільового призначення тощо [2, с. 24-25; 5, с. 3-18].

На думку І. В. Спасибо-Фатєєвої, «принципи права є тим містком, який саме право дозволяє перекинути від зовнішнього (природного) світу в світ (штучний) панування законів. Це здається унікальним засобом поєднання різних (зазначених) сфер, і оскільки вони не є антагоністичними, це стає не тільки можливим, а й необхідним. Відмова ж від цього поєднання, відкидання принципів права далеко на задній план роблять саме право нежиттєздатним (не дозволяють праву в повному обсязі реалізувати поставлені перед ним завдання)» [17, с. 148-149]. Реалізація принципів земельного права у сфері регулювання земельних відносин може безпосередньо застосовуватись для мінімізації юридичних дефектів у механізмі земельно-правового регулювання шляхом подолання колізій, заповнення прогалин за допомогою аналогії права тощо.

Відображаючи сутність та цінність земельного права, правові принципи мають пріоритет серед загально-правових засобів мінімізації юридичних дефектів у регулюванні земельних відносин в Україні. У цьому зв'язку приєднуємося до позиції А. М. Мірошніченка, на думку якого принципи права в силу самої своєї сутності повинні мати більшу юридичну силу, ніж «звичайні» норми, які матимуть «вужчу» сферу правового регулювання. Тому якщо загальна норма у разі колізії поступається спеціальній, то норма-принцип має безумовну перевагу над усіма іншими нормами, хоча останні матимуть набагато більш спеціальний характер [18, с. 122-123].

Дослідження практики застосування норм земельного законодавства та спеціальної літератури дає підстави говорити, що в сьогоденних умовах застосування принципів земельного права як ефективних засобів мінімізації юридичних дефектів у законодавчому забезпеченні реалізації принципу законності у регулюванні земельних відносин ускладнено певними факторами.

По-перше, не всі галузеві принципи земельного права знайшли своє відображення у ст. 5 ЗК України, на що неодноразово зверталася увага в земельно-правовій доктрині [9; 19; 20 та ін.]. Зокрема, закріплення у Конституції України принципу верховенства права, який є одним із основоположних у регулюванні земельних відносин, зумовлює необхідність законодавчого закріплення в земельному законодавстві пріоритету, домінування природних прав людини над правами держави, суспільства та колективів людей, що в теорії права розглядається як основний зміст принципу верховенства права [21, с. 17]. Проте ні в ст. 5 ЗК України, ні в інших приписах

нормативно-правових актів земельного законодавства не знайшли розвиток конституційні норми про право власності на землю Українського народу. Більше того, в ЗК України закріплена презумпція права державної власності на землю.

По-друге, окремі принципи, закріплені у ст. 5 ЗК України, суперечать загальним принципам права, не узгоджуються між собою та із іншими нормами земельного права. Зокрема, В. В. Носік звертає увагу, що у земельному законодавстві, а також у практиці його застосування, не завжди додержується принцип рівності громадян у здійсненні права власності на землю [22, с. 61]. Так, наприклад, у ст. 130 ЗК України закріплюється переважне право купівлі земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва громадянами України, які постійно проживають на території відповідної місцевої ради, де здійснюється продаж, що не узгоджується з конституційним принципом рівності прав усіх громадян мати вільний доступ до набуття права власності на землю. Аналізуючи практику застосування закріпленого у ст. 5 ЗК України принципу пріоритету вимог екологічної безпеки, П. Ф. Кулинич приходить до висновку, що суть цього принципу в аспекті регулювання земельних відносин полягає у тому, що за наявності колізії між земельно-правовими та еколого-правовими нормами пріоритет належить останнім. Однак розвиток земельного законодавства України після прийняття ЗК України пішов шляхом вирішення правових проблем охорони земель саме нормами земельного законодавства [23, с. 140-147].

По-третє, нормативно зафіксовані у ст. 5 ЗК України окремі принципи земельного права за своєю природою не є принципами права, що ускладнює їх застосування на практиці. Так, на думку А. М. Мірошніченка, передбачений у п. «а» ст. 5 ЗК України принцип «поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва» по суті своїй є принципом побудови земельного законодавства, який дуже важко, якщо взагалі можливо, використати у правозастосовчій, а не правотворчій діяльності [9, с. 221].

По-четверте, в українській земельно-правовій науці звертається увага на проблему виявлення тих принципів права, що насправді регулюють земельні відносини, і відмежування їх від закріплених законодавчо декларативних положень, що названі законом «принципами» [9, с. 220].

Висновки. Отже, застосування загальних, конституційних, галузевих принципів при виникненні юридичних дефектів у механізмі правового регулювання земельних відносин в Україні має вирішальне значення для захисту земельних прав та інтересів різних суб'єктів, охорони та раціонального використання земель як основного національного багатства та об'єкта права власності Українського народу. Відображаючи сутність та цінність земельного права, правові принципи мають пріоритет серед загальноправових засобів мінімізації юридичних колізій у механізмі правового регулювання земельних відносин в Україні. Водночас їх застосування на практиці є ускладненим в результаті наявності юридичних дефектів (декларативності, суперечностей тощо) самих принципів земельного права України.

Джерела та література

1. Каракаш І. І. Принципи земельного права / І. І. Каракаш // Земельне право України : підруч. / за ред. М. В. Шульги. – Х. : Право, 2013. – С. 13–19.
2. Носік В. В. Принципи земельного права України / В. В. Носік // Земельне право України : підруч. / за ред. В. В. Носіка. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2008. – С. 21–25.
3. Мірошніченко А. М. Земельне право України : підруч. / А. М. Мірошніченко. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 712 с.
4. Титова Н. Новий Земельний кодекс України : позитивні та негативні аспекти / Н. І. Титова // Право України. – 2002. – № 4. – С. 70–76.
5. Книш В. В. Принципи земельного права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Книш В. В. ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2006. – 20 с.
6. Федорович В. І. Закріплення принципів земельного права у земельному законодавстві України / В. І. Федорович // Екологічне законодавство України : стан та перспективи розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. ; м. Харків, 13–14 груд. 2007 р. – Х. : Право, 2008. – С. 162–166.
7. Явич Л. С. Право развитого социалистического общества : сущность и принципы / Я. С. Явич. – М. : Юрид. лит., 1978. – 224 с.
8. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.01; 12.00.02 / Колодій А. М. ; Національна акад. внутр. справ України. – К., 1998. – 382 с.

9. Мірошніченко А. М. Принципи права як джерела земельного права України / А. М. Мірошніченко // Вісник Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. Юрид. науки. – 2009. – Вип. 81. – С. 220–223.
10. Божко В. М. Аналіз дотримання законодавцем принципів, проголошених ним у вітчизняному законодавстві / В. М. Божко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 4. – С. 35–44.
11. Колодій А. М. Принципи права України / А. М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : підруч. / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.
13. Фулей Т. Загальнолюдські (загальноцивілізаційні принципи) права : деякі теоретичні аспекти / Т. Фулей // Право України. – 2003. – № 7. – С. 24–29.
14. Дворкін Р. Серйозний погляд на права / Р. Дворкін / пер. з англ. А. Фролкін. – К. : Основи, 2000. – 519 с.
15. Загальна теорія держави і права / за ред. М. В. Цвіка. – Х. : Право, 2002. – 432 с.
16. Алексеев С. С. Проблемы теории права. Курс лекций в двух томах. Т. 1 Основные вопросы общей теории социалистического права / С. С. Алексеев. – Свердловск : Свердл. юрид. ин-т, 1972. – 395 с.
17. Спасибо-Фатеева І. «Трансцендентна судова мімікрія» або про принципи права, аналогію закону та права у судовій практиці / І. Спасибо-Фатеева // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 4 (35). – С. 137–149.
18. Мірошніченко А. М. Вирішення земельно-правових колізій за принципом «спеціальної норми» / А. М. Мірошніченко // Екологічне законодавство України : стан та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 13–14 груд. 2007 р.) / редкол. : Ю. П. Битяк, М. В. Шульга, І. В. Яковюк. – Х.: Право, 2008. – С. 119–124.
19. Книш В. В. Проблеми законодавчого закріплення принципів земельного права / В. В. Книш // Держава і право. – 2002. – Вип. 16 – С. 287– 291.
20. Кулинич П. Ф. Принцип пріоритету сільськогосподарського використання земель в земельному праві України / П. Ф. Кулинич // Право України. – 2004. – № 8. – С. 45–49.
21. Малишев Б. В. Принцип верховенства права (теоретико-правовий аспект) / Б. В. Малишев // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 8. – С. 14–20.
22. Носік В. В. Проблеми реалізації принципу рівності конституційних прав і свобод у здійсненні права власності на землю в Україні / В. В. Носік // Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД : Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 10–11 вересня 2010 р.) : зб. наук. праць / за заг. ред. А. М. Статівки та ін. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. – С. 60–63.
23. Кулинич П. Екологічні імперативи в системі правової охорони сільськогосподарських земель в Україні / П. Кулинич // Право України. – 2011. – № 2. – С. 140–147.

Коваленко Т. Особенности принципов земельного законодательства Украины среди средств минимизации правовых дефектов. В современных условиях, когда количество нормативных актов постоянно увеличивается, а нормативно-правовые положения быстро обновляются, роль правовых принципов существенно усиливается, в частности как одного из способов минимизации правовых дефектов регулирования земельных отношений в Украине. Принципам земельного права присущи общие черты правовых основ: особая правовая природа; универсальность; высший императив; общий, фундаментальный и регуляторный характер; объективная обусловленность; стабильность; системный характер; формальная определенность. Изучение практики применения норм земельного законодательства и специальной литературы позволяет утверждать, что в современных условиях применение принципов земельного права, как эффективного средства минимизации правовых дефектов в регулировании земельных отношений, осложняется определенными факторами. Во-первых, не все отраслевые принципы земельного права отражены в ст. 5 Земельного кодекса Украины. Во-вторых, определенные принципы, закрепленные в ст. 5 Земельного кодекса Украины, противоречат принципам права, несовместимы друг с другом и с другими нормами земельного права. В-третьих, некоторые принципы земельного права, закрепленные в ст. 5 Земельного кодекса Украины, не является законом по своей сути, что затрудняет их применение на практике. В-четвертых, в украинской науке земельного права существует проблема выявления тех принципов права, которые фактически регулируют земельные отношения и отличают их от юридически установленных декларативных положений, и которые называются «принципами» земельного законодательства.

Ключевые слова: земельные отношения, минимизация правовых дефектов, принципы земельного права, Земельный кодекс Украины.

Kovalenko T. Features of Principles of Land Law of Ukraine among Means for Legal Defects Minimization. In today's conditions, when the number of normative regulations is constantly increasing and regulatory acts are rapidly updated, the role of legal principles substantially increases, in particular as one of the means of minimization of legal defects in land relations regulation in Ukraine. Land law principles inherent common features of legal principles: special legal nature; universality; supreme imperative; general binding; general, fundamental and regulatory nature; objective conditionality; stability; systemic character; formal certainty. The study of the practice of applying the norms of land legislation and special literature gives grounds to say that in today's conditions the application of land law principles as effective means of legal defects minimization in the regulation of land relations is complicated by certain factors. First, not all sectoral principles of land law have been reflected in Art. 5 of the Land Code of Ukraine. Secondly, certain principles, enshrined in Art. 5 of the Land Code of Ukraine, contradict the general principles of law, are not consistent with each other and with other norms of land law. Thirdly, some principles of land law, that are fixed in Art. 5 of the Land Code of Ukraine, are not the principles of law by their nature, which complicates their application in practice. Fourthly, in Ukrainian land science there is a problem of identifying those principles of law, that actually regulate land relations, and distinguishing them from legally prescribed declarative provisions, called «principles» of land legislation.

Key words: effectiveness of legal regulation; gaps; land law; land legislation; land relations; legal conflicts; legal defects; minimization of legal defects; principles of law.

УДК 349.6:351.78

І. Коваленко, Н. Райниш

Правове забезпечення екологічної безпеки: національний та міжнародний аспект

У статті узагальнено основні підходи щодо визначення поняття екологічної безпеки, її мету та завдання, а також проаналізовано сучасний стан правового забезпечення екологічної безпеки на національному та міжнародному рівні. Автори зробили висновки про необхідність докорінної зміни ставлення людей до питань охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів; необхідність об'єднання зусиль всіх країн світу для подолання сучасної екологічної кризи; удосконалення існуючої та створення нової нормативно-правової бази для забезпечення екологічної безпеки.

Ключові слова: екологічна безпека, правове регулювання, навколишнє природне середовище, екологічна обстановка, екологічна небезпека.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із основних понять, яке відображає стан навколишнього природного середовища, тенденції до змін в ньому з врахуванням інтересів суспільства є поняття екологічної безпеки. Кінцевою метою природоохоронної діяльності людини і управління в галузі охорони довкілля є не тільки збереження цілісності природних комплексів і взаємозв'язків у них, але і забезпечення стану екологічної безпеки. Екологічна безпека є важливим інститутом екологічного права України і потребує належного правового регулювання як на національному, так і на міжнародному рівні. Екологічна безпека сприяє попередженню погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Саме тому питання правового регулювання екологічної безпеки є надзвичайно важливим та актуальним.